

Totuus, metodi ja kasvatustiede

Olen usein kirjoittanut ja puhunut siitä, miten vähän suomalaisissa ihmistieteellisissä lehdissä nykyään keskustellaan metodologiasta. Edellisen kerran kasvatustieteessä debatoitiin metodologiasta professori Tapio Puolimatkan kirjan *Oppimisenteoria – konstruktivismista realismiin* (2002) inspiroimana. Keskustelua käytiin niin sanotusta realismi-konstruktioismikiistasta. Puolimatka provokatorisesti esitti, että luopuminen totuuden korrespondenssin teoriasta johtaa laadullisen tutkimuksen käsitteelliseen sekaannukseen ja luottavuuden kriteereiden menetykseen. Totuuden korrespondenssi -teorian mukaan väitelause on tosi, jos se vastaa ulkoisessa maailmassa olevaa tosiasioiden tilaa eli objektiivista faktaa. Suurin osa laadullisista tutkijoista on kuitenkin konstruktioistisella kannalla. Esimerkiksi diskurssianalyyseissä olisi jokseenkin mieleöntä asettaa analyysin pätevyydelle kriteeriksi, että tutkimuksessa esitettyjen diskurssien pitäisi olla vastaavuussuhteessa objektiivisesti olemassa oleviin faktoihin. Diskurssit ovat olemassa toimijoiden mielessä ja kielessä eivätkä objektiivisina faktoina.

Tämä sama debatti ilmeni sosiologiassa professorien Pertti Alasuutarin ja Pertti Tötön väittelässä tiukasti aiheesta eri konteksteissa. Olen sähköpostitse jutellut Tötön (ja saanut luvan julkisesti viitata keskustelumme) kanssa totuuden korrespondenssi -teorian käytöstä laadullisessa tutkimuksessa. Töttö puolustaa korrespondenssin teoriaa myös diskurssianalyysin pätevyyden arvioinnissa, koska diskurssianalyysinkin tavoitteena pitää olla tuottaa sellaista tietoa, joka on objektiivisesti totta.

Minne tällainen keskustelu on kadonnut kasvatustieteessä? Ovatko realistit hävinneet? Toivottavasti eivät, sillä minä maltillisena konstruktioistina kaipaan realistien ajatuksia herättävää kritiikkiä. Kohtelias mutta ankara ja asiallinen kritiikki on sekä tieteen suola että tieteellisen tutkimuksen pätevyydelle.

Filosofit Michel Foucault ja Karl Popper esittivät omista, hyvin erilaisista lähtökohdistaan käsin, että tieteessä tarvitaan hallitsevan diskurssin tai konjektuurin argumentteihin perustuvaa kritiikkiä. Keskustelemattomuuden kulttuuri on tieteen rappiotila. Filosofit Hans-Georg Gadamer kirjoitti ehkä ihmistieteiden metodologian kannalta merkittävimmän kirjan *Wahrheit und Methode*. Kirjan nimessä totuus ja metodi viittaavat Gadamerin haluun kyseenalaistaa sen luonnontieteellisen asenteen, että objektiivinen totuus saavutetaan ihmistieteessä seuraamalla tiukkaa metodia. Juuri tällainen asenne oli Gadamerin mukaan niin sanotulla valistushenkisellä metodisella hermeneutiikalla. Sen mukaan pätevällä tekstin tulkinnan metodilla saavutetaan universaali totuus niin Raamatun tulkimisessa kuin vaikka kirjallisuuden klassikon tulkinnassa. Tämä seikka kytkeytyy niin sanottuun metodin kulttuuriin, jota apulaisprofessori Antti Saari käsittelee erinomaisesti kirjassaan *Kasvatuksen teoria antiikista nykypäivään*. Hänen mukaansa metodin kulttuuri hallitsee nykyään voimallisesti sekä kasvatustieteellistä tutkimusta että kasvatuskäytäntöjä.

Toisen maailmansodan jälkeen monilla ihmistieteellisillä aloilla – mukaan lukien kasvatustieteessä – omaksuttiin positivistinen tai jälkipositivistinen tiedekäsitys, joka mukaan kaikilla tieteenaloilla pitää seurata luonnontieteen logiikan mukaan toimivaa tieteellistä metodia (määrällisistä faktoista induktiivisesti päätellään kausaalilaki), jonka avulla päästään objektiiviseen

totuuteen tai ainakin lähelle sitä. Tähän universaaliin tieteelliseen metodiin katsottiin kuuluvan numeraalisessa muodossa esitettävien systemaattisten havaintojen kerääminen. Näin sitten myös suomalaisessa kasvatustieteellisessä tutkimuksessa ajateltiin aina 1980-luvun alkuun saakka, että pätevää tutkimusta on lähinnä määrällisten tutkimusmetodien käyttö.

Laadullisessakin tutkimuksessa käytetään metodeja, mutta ideana ei ole luonnontieteellisen asenteen mukainen tiukalla metodilla saavutettava objektiivinen totuus. Tosin laadullisen tutkimuksen alkuaikoina monet laadulliset tutkijat oikeuttivat tutkimusotettaan käyttämällä esimerkiksi tutkimuksen pätevyyden kriteereinä määrällisestä tutkimuksesta lainattuja reliabiliteetin sekä ulkoisen ja sisäisen validiteetin käsitteitä. Näiden käsitteiden sisään on ikään kuin ujutettu filosofi René Descartesilta ja kumppaneilta lähtenyt valitushenkinen idea totuuden ja metodin kohtalonyhteydestä: ilman oikeaa metodia ja sen tarkkaa seuraamista ei voida saavuttaa universaalia totuutta.

Sittemmin muun muassa laadullisen tutkimuksen suurimmat nimet, Norman K. Denzin ja Yvonne S. Lincoln ovat yrittäneet irrottaa laadullisen tutkimuksen ideaa tästä metodin kulttuurista ja siihen liittyvästä totuuden korrespondenssi -teoriasta. Minä ja kollegani Leena Kakkori esitämme artikkelissamme Heidegger's theory of truth and its importance for the quality of qualitative research, että Denzinin ja Lincolnin ehdottamat laadullisen tutkimuksen pätevyyden arvioinnit kriteerit eivät kuitenkaan olisi täysin irtaantuneet luonnontieteellisen valistuksen perinteestä. Tämä irtiotto täytyy tehdä, koska laadullinen tutkimus ei tavoittele valokuvamaista totuutta objektiivisesta todellisuudesta vaan merkitysten maailman avaamista. Parhaimmillaan laadullinen tutkimus vaikuttaa kuin koskettava runo: se herättää lukijassa hermeneuttisen kokemuksen ja avaa maailman uudella tavalla. Näin syntyy uusi fuusioitunut horisontti. Filosofi Martin Heidegger kirjoittaa tästä prosessista totuuden tapahtumisena (*Ereignis*).

Rauno Huttunen